

UOT-811.11-112

Səhifə: 174-179

<https://doi.org/10.59849/2663-8967.2026.1.174>

*Aynurə Məmmədşadə
ADNSU-nun nəzdində Sənaye və Texnologiya kolleci*

QEYRİ-VERBAL ÜNSİYYƏTİN SPESİFİK XÜSUSİYYƏTLƏRİNƏ DAİR

XÜLASƏ

Məqalə qeyri-verbal ünsiyyətin spesifik xüsusiyyətlərinin elmi-nəzəri təhlilinə həsr edilmişdir. Tədqiqatda qeyri-verbal ünsiyyət verbal nitqlə paralel fəaliyyət göstərən müstəqil informasiya kanalı kimi nəzərdən keçirilir və onun kommunikasiya prosesindəki rolu açıqlanır. Qeyd olunur ki, qeyri-verbal vasitələr - mimika, jest, poza, yerləş, səsin tembri, intonasiya və məkan davranışı nitqin semantik məzmununa mühüm təsir göstərir, emosional və qiymətləndirici informasiyanın ötürülməsini təmin edir. Məqalədə qeyri-verbal ünsiyyətin polisencop xarakteri, şüuraltı və qeyri-ixtiyari olması, dil baryerlərindən asılı olmaması kimi əsas xüsusiyyətlər təhlil olunur. Həmçinin qeyri-verbal kodların mədəni-tarixi zəminlə sıx bağlı olduğu vurğulanır və bu səbəbdən onların universal xarakter daşmadığı göstərilir. Tədqiqat nəticəsində belə qənaətə gəlinir ki, kommunikativ effektivlik və adekvat qarşılıqlı anlaşma məhz verbal və qeyri-verbal vasitələrin vəhdəti ilə mümkündür. Qeyri-verbal ünsiyyətin öyrənilməsi mədəniyyətlərarası kommunikasiya, nitq davranışı və tədris prosesində praktiki əhəmiyyətə malikdir.

Açar sözlər: qeyri-verbal ünsiyyət, kommunikasiya, kinesika, proksemika, polisencopluq, mədəni kod.

Giriş: Müasir dilçilik və kommunikasiya nəzəriyyəsində qeyri-verbal ünsiyyət insan qarşılıqlı münasibətlərinin ayrılmaz və fundamental komponenti kimi qiymətləndirilir. Verbal ünsiyyət məlumatın məzmun tərəfinin ötürülməsində mühüm rol oynasa da, kommunikasiya prosesinin emosional, qiymətləndirici və münasibət bildirən aspektləri əsasən qeyri-verbal vasitələr vasitəsilə reallaşır. Jestlər, mimika, bədən duruşu, səsin tembri, intonasiya, vizual kontakt və məkan davranışı ünsiyyət iştirakçıları arasında əlavə informasiya kanalı formalaşdırır və nitqin semantik yükünü ya gücləndirir, ya da zəiflədir. “Kommunikasiya prosesi məlumat və ideyaların (fikirlərin) mübadiləsi, qarşı tərəflərin bir-birinə informasiyanı ötürməsi və qarşılığında müvafiq cavabların alınmasını nəzərdə tutur, bunların danışiq, vizual (görüntü), siqnallar, yaxud davranış vasitəsilə çatdırılmasıdır” [1, s.34].

Qeyri-verbal ünsiyyətin təbiəti, şüuraltı xarakteri və mədəni-spesifikliyi onu tədqiqat baxımından xüsusilə aktual edir. Bu sahənin öyrənilməsi yalnız dilçilik deyil, həm də psixologiya, sosiologiya, kulturologiya və kommunikasiya nəzəriyyəsi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Nitq ünsiyyəti prosesində qeyri-verbal kommunikasiya ilə paralel şəkildə həyata keçirilir və ünsiyyət sistemində sözə nisbətə ikinci informasiya kanalı kimi çıxış edir. XX əsrin 50-ci illərində formalaşmış “qeyri-verbal kommunikasiya” anlayışı işarə sistemləri nəzəriyyəsinə (semiotikaya) yaxınlaşır və informasiyanın ötürülməsinin dildənkənar forma və vasitələr sistemi kimi müəyyənləşdirilir. Qeyri-verbal kommunikasiya nitq ünsiyyətinin çox vacib aspektidir; çünki o, ya sözün semantik məzmununu xeyli dərəcədə gücləndirə, ya da əhəmiyyətli şəkildə zəiflədə bilər.

Şəxslərarası kommunikasiya üçün səciyyəvi cəhətlər bunlardır: 1) mövzunun tez-tez dəyişməsi; 2) tərəflərdən birinin daha fəal olması səbəbi ilə dominant mövqe tutması və digərinin tabe olması; 3) kommunikativ istiqamətin dəyişməsi; 4) əvvəlki mövzuya qayıtmaq imkanının olması; 5) yekun mərhələnin mütləq olmaması [9].

Qeyri-verbal kommunikasiyanın özəlliyi ondadır ki, o, müxtəlif sensor sistemlərin iştirakı ilə reallaşır: görmə, eşitmə, dad və qoxu və termoresepsiya (isti və soyuq hissi). Hər bir sensor

sistemə beynin müəyyən sahəsi cavabdehdir və daxil olan informasiya həmin sahələrdə eşitmə, görmə, qoxu, istilik və dəri-taktil hissələr kimi dekodlaşdırılır.

İnsanın həm ünsiyyət prosesində, həm də ətraf mühitdə orientasiyasında ən mühüm rol oynayanlar məsafəli sensor sistemlərdir, yəni görmə və eşitmə. Məlumdur ki, xarici aləmdən gələn informasiyanın təxminən 80%-i görmə vasitəsilə qəbul edilir. Bununla belə, insanın intellektual sferasının formalaşması üçün daha əhəmiyyətli olan məhz eşitmədir. Qeyri-verbal kommunikasiya polisencop təbiətə malikdir; bu isə insana ətraf mühitdən həm bioloji, həm də sosial baxımdan əhəmiyyətli informasiya əldə etməyə imkan verir. “Ənənəvi olaraq belə hesab olunur ki, qeyri-verbal davranışın özü elə bir fenomendir ki, onun strukturunun böyük hissəsini şüursuz, qeyri-niyyətli, qeyri-ixtiyari, lakin eyni zamanda insanın psixoloji xüsusiyyətləri ilə bağlı olan hərəkətlər təşkil edir; bu hərəkətlər vahid bir bütöv yaratdığı üçün praktik olaraq ayrıca elementlərə parçalanmır” [5, s. 23].

Qeyri-verbal kommunikasiyanın inkişaf tarixindən bəhs etdikdə, tədqiqatçıların əksəriyyəti yekdilliklə bildirir ki, qeyri-verbal “dil” verbal dildən daha əvvəl yaranmış, nitq və nitq fəaliyyəti isə məhz onun əsasında formalaşmışdır. Psixolinqvist A. R. Luriyanın qeyd etdiyi kimi, nitqin paleontologiyasının ən erkən mərhələsində dil hələ informasiyanın ötürüldüyü sabit kodlar sistemi deyildi. Mesajın ötürülməsində əsas rolu dildənkənar amillər – işarəedici jestlər, intonasiya, mimika və situasiyanın bilinməsi oynayırdı. Dilin sonrakı təkamülü isə dildənkənar vasitələrdən tədricən “azadlaşma” və mürəkkəb kodların inkişafı prosesini təmsil edir [5, s. 275].

V. P. Morozovun fikrincə, qeyri-verbal kommunikasiyaya onu verbal nitqdən kəskin şəkildə fərqləndirən bir sıra xüsusiyyətlər xasdır. Bu isə onu kommunikasiya sistemində (geniş mənada) xüsusi informasiya kanalı kimi nəzərdən keçirməyə əsas verir. Morozov qeyri-verbal kommunikasiyanın aşağıdakı xüsusiyyətlərini ayırd etmişdir:

1. polisencop təbiətə malik olması;
2. verbal nitqlə müqayisədə təkamül-tarixi baxımdan daha qədim olması;
3. nitqin semantikasından asılı olmaması;
4. yüksək dərəcədə qeyri-ixtiyari və şüuraltı xarakter daşması;
5. dil baryerlərindən asılı olmaması;
6. akustik kodlaşdırma vasitələrinin özünəməxsusluğu [7, s. 6].

V. P. Morozov müxtəlif növ qeyri-verbal informasiyanın ötürülməsinin akustik vasitələrini tədqiq etmiş və onların əsaslarını belə fərqləndirmişdir:

a) səsin tembr; onun fiziki ekvivalenti səs spektridir, yəni səsin tezlik (oberton) tərkibinin qrafik təsviri;

b) nitqin melodikası (səsin hündürlüyünün zamanla dəyişməsi);

c) nitqin temp-ritmik xüsusiyyətləri;

d) tələffüzün atipik fərdi xüsusiyyətləri (gülüş, boğaz təmizləmə, kəkələmə və s.).

A.R.Luriya qeyri-verbal “dillər” kimi bunları göstərir: kinesika, proksemika, fiziki xarakteristikalar, vokalika, haptika, xronemika, olfaktika, estetika və artefaktlar [6]. V.N. Labunskayanın işində qeyri-verbal kommunikasiya vasitələrinin daha dəqiq təsnifatı təqdim olunur:

1.kinesika:

- vizual kontakt (kontaktın tezliyi, baxışın istiqaməti, pauzanın uzunluğu);
- ekspressiv-ifadəli hərəkətlər (jest, mimika, poza, yerləş);

2.prosodika və ekstralinqvistika (səsin gücü, intonasiya, tembr, ah çəkmə, pauza, ağılama, öskürmə, gülüş);

3.proksemika (məsafə, orientasiya);

4.takesika (əl sıxma, çiyənə toxunma/patpatlama, öpüş) [5, s. 87].

Nitqdə qeyri-verbal informasiyanın kodlaşdırılmasının ən mühüm xüsusiyyəti müxtəlif akustik vasitələrin qarşılıqlı təsiridir. Başqa sözlə, qeyri-verbal informasiyanın hər hansı bir növü, adətən, tək bir akustik vasitə ilə deyil, eyni zamanda bir neçəsinin köməyi ilə ötürülür. Məsələn, danışanın emosional vəziyyətinin fərqli olması təkəcə səsin tembrində (yəni spektrində) deyil, həm də hər bir emosiya üçün səciyyəvi olan səs hündürlüyü, gücü, temp-ritm xüsusiyyətlərinin

dəyişməsinə ifadə olunur. Çoxdan məlumdur ki, kommunikasiya prosesində bütün hiss orqanları iştirak edir: insan informasiyanı həm görmə ilə, həm eşitmə ilə, həm də qoxu vasitəsilə qavrayır. V. P. Morozovun tədqiqatlarına görə, məhz qeyri-verbaliyanın polisencop təbiəti ətraf mühətdən bioloji və sosial baxımdan əhəmiyyətli informasiyanın demək olar ki, hamısının qəbuluna imkan verir. Qavrayışın yüksək adekvatlıq dərəcəsi və ünsiyyət zamanı səmərəli qarşılıqlı anlaşma, nitq qarşılıqlı təsiri prosesində həm qeyri-verbal informasiya növlərinin bir-biri ilə, həm də onların bilavasitə verbal (nitqi) informasiya ilə qarşılıqlı təsir etməsi ilə şərtlənir. Qeyri-verbal kommunikasiya ümumilikdə ikonik (təsviri) xarakter daşıyır. Qeyri-verbal kommunikasiyanın ikonik təbiəti dil baryerlərindən asılı deyil və ümumi anlaşılqlılıqla səciyyələnir. Verbal kommunikasiya ilə müqayisədə Qeyri-verbal kommunikasiya dil baryerlərindən və nitqin semantikasından asılı olmadığından, onu nəzarətdə saxlamaq daha çətinidir. Nitqin qeyri-verbal aspekti müəyyən xalqın mədəni-tarixi zəmininə əsaslandığı üçün qeyri-verbal kommunikativ kodlar tərif etibarilə universal ola bilməz; onları təsnifləşdirmək və şərh etmək kifayət qədər mürəkkəbdir.

Beləliklə, verbal və qeyri-verbal kommunikasiya vasitələrinin faiz nisbətini göstərsək, aşağıdakı mənzərə alınır: 7% – sözlər, 38% – tonallıq və intonasiya, 55% – üz ifadəsi, bədən vəziyyəti və jestlər [4]. Deməli, kommunikasiya zamanı qeyri-verbal vasitələrin məzmun payına 93%, verbal mesajların məzmununa isə cəmi 7% düşür. Məhz qeyri-verbal vasitələr insanın düşüncələrini sözlərdən daha dəqiqliklə ötürə bilir.

Müasir insan gün ərzində otuz min sözdən artıq ifadə işlədir və bu sözləri qeyri-verbal hərəkətlərlə müşayiət edir. Nitq, şübhəsiz ki, ünsiyyətin ən universal növüdür, lakin o, informasiyanın cəmi 40%-ni ötürür, qalan hissə isə qeyri-verbal vasitələrlə tamamlanır. Tədqiqatçıların məlumatına görə, ilk görüş zamanı səs informasiyanın 38%-ni, bədən hərəkətləri 55%-ni, sözlər isə cəmi 7%-ni çatdırır.

Qeyri-verbal kommunikasiya bəzən “jestlər dili” adlandırılır, lakin bu termin, bizim fikrimizcə, tam dəqiq deyil. Çünki adətən biz bu cür qeyri-verbal işarələrdən yalnız sözlə deyilənləri təkzib etmək və ya tamamlamaq üçün istifadə edirik. Qeyri-verbal kommunikasiya (lat. *verbalis* – şifahi; *communicatio* – ünsiyyət) – ünsiyyətdə olan fərdlərin qarşılıqlı münasibətinin xarakteri və emosional vəziyyətləri haqqında siqnal verən davranışdır. Qeyri-verbal kommunikasiya informasiyanın daha dəqiq ötürülməsi üçün istifadə edilən qeyri-verbal simvollar, işarələr və kodlar sistemidir və bu sistem müəyyən dərəcədə şəxsiyyətin psixoloji və sosial-psixoloji keyfiyyətlərindən müstəqildir [8, s.65].

Beləliklə, qeyri-verbal ünsiyyət sözsüz ünsiyyət növüdür. Tədqiqatçıların fikrincə, o, daha informativ və daha etibarlıdır, çünki qeyri-iradidir və nəzarətə çətin tabe olur. Mimika, jest, poza kimi qeyri-verbal ünsiyyət vasitələri ilə insan öz hisslərini, emosiyalarını, əhval-ruhiyyəsini ifadə edir, baş verən hadisələrə qiymət verir. Hələ təkamül nəzəriyyəsinin banisi Çarlz Darvin bildirirdi ki, emosiyaların ifadə olunmasının əsas modelləri Yer kürəsindəki bütün insanlar üçün eynidir. Bu nəzəriyyənin həm tərəfdarları, həm də əleyhdarları vardır. Bizim fikrimizcə, bütün mədəniyyətlər, yaxud heç olmasa onların əksəriyyəti üçün səciyyəvi olan jest və ya pozalar mövcud deyil. Hər halda, bu indiyədək sübut edilməmişdir. Qeyri-verbal kommunikasiya işarələrinin mədəni baxımdan spesifik olması faktı mədəniyyətlərarası ünsiyyətdə çətinliklər yaradır, anlaşılmaqlıqlara səbəb olur və bu məqalənin aktuallığını müəyyənləşdirir. Qeyri-verbal kommunikasiya vasitələrindən danışarkən qeyd etmək lazımdır ki, onların vahid təsnifatı yoxdur. Məsələn, psixologiyada qeyri-verbal kommunikasiyanın dörd forması fərqləndirilir: kinesika, paralingvistika, məkan-zaman təşkilatı və vizual ünsiyyət. Tədqiqatımızın spesifikliyini nəzərə alaraq, biz qeyri-verbal kommunikasiyanın aşağıdakı növləri üzərində dayanacağıq: proksemik, kinesik, taktil və paraverbal.

Proksemika kommunikativ kontekstdən, ünsiyyət iştirakçılarının qarşılıqlı münasibətlərindən, statusundan, yaşından, vəziyyətdən, ünsiyyətin məkan və zamanından asılı olaraq dəyişən məkan münasibətlərinə əsaslanan qeyri-verbal kommunikasiya növüdür. E. Holl bu növ qeyri-verbal kommunikasiyada dörd zona müəyyən etmişdir: intim, şəxsi, sosial və ictimai. Bəzi tədqiqatçıların məlumatına görə, ingilis kommunikantları dost və ya yaxın qohum olmadıqda

bir-iki metr məsafədə dayanırlar. Azərbaycanlılarda isə ünsiyyət zamanı daha kiçik məsafə müşahidə olunur. Kiçik məsafəyə alışmış azərbaycanlıların davranışı ingilislər tərəfindən şəxsi təhlükəsizlik üçün təhdid kimi qəbul edilə bilər.

Şəxsi məsafə ünsiyyətdə ən mühüm rol oynayır və insan bu sahəyə başqalarını buraxmır. Məlumatlarımıza görə, Qafqaz xalqlarında şəxsi məkan Avropa xalqları ilə müqayisədə minimaldır və demək olar ki, bədənin hüdudlarından kənara çıxır.

Kinesika – ünsiyyətin ifadəli vasitələrini tamamlayan bədən hərəkətləri, jestlər və pozalar toplusudur. Onun əsas elementləri mimika, poza, jest və baxışlardır və bunlar fizioloji və ya sosiomədəni mənşəyə malikdir [3, s.76].

Mimika üz əzələlərinin hərəkətləridir. İnsanın üz ifadəsindən onun emosional vəziyyətini – sevincli, əsəbi, həyəcanlı və ya təəccüblü olub-olmadığını müəyyən edirik. Son tədqiqatlar göstərir ki, üzün sol və sağ tərəfləri emosiyaları fərqli şəkildə əks etdirir: nəzarət etdiyimiz hisslər daha çox sağ tərəfdə, real yaşantılar isə sol tərəfdə ifadə olunur. Tədqiqatçıların çoxu qərblilərin mimikasını təmkinli və az intensiv hesab edir.

Müxtəlif xalqlar arasında davranış fərqləri gülümsəmədə də özünü göstərir. İngilis mədəniyyətində gülümsəmə ünsiyyət elementidir. Azərbaycanlılarda isə gülümsəmə adətən həyatdakı müsbət hadisələrə təbii reaksiya kimi meydana çıxır. Buna görə də səbəbsiz gülümsəyən insan anlaşılmaqlıq yarada bilər.

Kinesikanın mühüm elementlərindən biri də vizual kontaktdır, çünki informasiyanın 87%-i görmə analizatoru vasitəsilə qəbul olunur. Vizual kontakt göz bəbəklərinin genişliyinin dəyişməsi, gözlərin açıqlıq dərəcəsi, baxışın istiqaməti və hərəkəti ilə ifadə olunur. Müşahidələrimizə görə, insanlar danışdıqlarından daha çox dinlədikləri zaman vizual kontakta meyilli olurlar [2, s.54].

Dünyanın bir çox xalqında birbaşa baxış diqqət və maraq əlamətidir. Bu zaman gözlər adətən sabit olur və bir nöqtəyə fokuslanır. Əgər qərb xalqlarında bəzən gözlərini qırpmaqla həmsöhbətə onu dinlədiklərini və başa düşdüklerini bildirirlərsə, Şərq xalqlarında isə bu vəziyyətdə başları ilə təsdiq edirlər.

Jestlər də nitqi tamamlayır. Jest – əllərin və ya bələklərin hərəkətidir. N.İ. Smirnova onları kommunikativ, vurğulayıcı və modal jestlərə ayırır. Azərbaycanlılar jestlərdən geniş istifadə edir, əl hərəkətləri böyük amplitudaya və geniş məkan tutumuna malikdir. Avropa mədəniyyətində isə jestlər daha məhdud şəkildə işlədilir və məhdud jestikulyasiya tərbiyə və yaxşı davranış əlaməti hesab olunur.

Taktil sistem – toxunma, əl sıxma, qucaqlaşma və öpüşləri əhatə edir. Bu ünsiyyət formaları təsdiq və emosional dəstək funksiyasını daşıyır. Avropa xalqları bir-birinə nadir hallarda toxunur, azərbaycanlılar isə daha tez-tez toxunmadan istifadə edirlər. Qafqaz xalqlarında görüş və sağollaşmanın vacib atributu əl sıxmadır, lakin bu əsasən kişilərə məxsusdur.

Paraverbal sistem səsin keyfiyyəti, diapazonu, tonu, davamlılığı, gücü, ritmi və tembrini əhatə edir. Məsələn, Avropa xalqlarının aksentasiyası Qafqaz xalqlarının aksentasiyası ilə müqayisədə daha dinamikdir. İngilislər adətən sakit səslə, bir-birini kəsmədən danışirlər və uzun sükutlara dözümsüzdürlər. Azərbaycanlılar daha ləng danışır, lakin kişilər istisna olmaqla, onlar da sakit ton seçirlər. Avropa xalqlarının nitqi emosional baxımdan daha təmkinlidir, azərbaycanlıların nitqi isə daha emosional xarakter daşıyır.

Beləliklə, qeyri-verbal davranışa təsir edən ümumi amillər sırasında milli mənsubiyyət, sağlamlıq vəziyyəti, peşə, mədəni səviyyə, sosial status, yaş və cins mühüm rol oynayır.

Nəticə: Aparılan təhlil göstərir ki, qeyri-verbal ünsiyyət kommunikasiya prosesində yalnız əlavə vasitə deyil, semantik və emosional informasiyanın əsas daşıyıcılarından biridir. Verbal nitqlə qarşılıqlı əlaqədə fəaliyyət göstərən qeyri-verbal vasitələr ünsiyyətin effektivliyini, adekvat anlaşmanı və psixoloji rahatlığı təmin edir. Qeyri-verbal ünsiyyətin polisencop və mədəni-spesifik xarakteri bu sahənin həm nəzəri, həm də praktik baxımdan daha dərinlən araşdırılmasını zəruri edir. Xüsusilə mədəniyyətlərarası ünsiyyət və tədris mühitində qeyri-verbal davranışların düzgün interpretasiyası kommunikativ uğurun əsas şərtlərindən biri kimi çıxış edir.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Bayramov P. Kommunikasiya prosesində qeyri-verbal ünsiyyət vasitələrinin rolu / –Bakı: Elm və təhsil, 2024.
2. Ekman P. Facial Expressions. Handbook of Cognition and Emotion. – New York. – 1999.
3. Hall E. The Silent Language. Greenwich, CT, 1959. – 192 p.
4. https://studme.org/181007137229/etika_i_estetika/klassifikatsiya_osobennosti_osnovnyh_zhestov. – Дата доступа: 17.12.20
5. Лабунская, В.А. Невербальное поведение: структура и функции / В.А. Лабунская // Социальная психология: учеб. Пособие / Е.П. Белинская, О.А. Тихомандрицкая. –М: Аспект Пресс, 2003. – 475 с.
6. Лурия, А.Р. Лекции по общей психологии / А.Р. Лурия. – Спб.: Питер, 2006. – 320 с.
7. Морозов, В.П. Искусство и наука общения: невербальная коммуникация. / В.П. Морозов. – М.: ИПРАН, 1998. – 155 с
8. Поваляева М.А., Рутер О.А. Невербальные средства общения. – Ростов н/Д.: Феникс, 2004. – 352 с.
9. Стернин, И.А., Ларина Т.В., Стернина М.А. Очерк английского коммуникативного поведения / И.А. Стернин, Т.В. Ларина, М.А. Стернина. «Истоки». Воронеж, 2003. – 185 с.

Айнуре Мамедзаде

О специфических характеристиках невербальной коммуникации

Резюме

Статья посвящена анализу специфических особенностей невербальной коммуникации как важнейшего компонента межличностного общения. Невербальная коммуникация рассматривается как самостоятельный информационный канал, функционирующий параллельно с вербальной речью и оказывающий значительное влияние на интерпретацию смысла высказывания. В работе подчеркивается, что жесты, мимика, поза, походка, интонация и тембр голоса играют ключевую роль в передаче эмоционально-оценочной информации. Особое внимание уделяется полисенсорной природе невербальной коммуникации, ее произвольному и подсознательному характеру, а также относительной независимости от языковых барьеров. Отмечается, что невербальные коды формируются в рамках определенной культурно-исторической традиции, что обуславливает их национально-специфический характер и затрудняет универсальную интерпретацию.

В статье делается вывод о том, что эффективность коммуникации и взаимопонимание между собеседниками достигаются за счет взаимодействия вербальных и невербальных средств. Изучение невербальной коммуникации имеет большое значение для лингвистики, психологии, социологии и межкультурного общения.

Ключевые слова: *невербальная коммуникация, межличностное общение, жест, мимика, культурная специфика, полисенсорность.*

Aynura Mammadzada

On the specific characteristics of non-verbal communication

Summary

The article is devoted to the analysis of the specific features of non-verbal communication as a fundamental component of human interaction. Non-verbal communication is considered an independent information channel that functions in parallel with verbal speech and significantly influences the interpretation of meaning. The study emphasizes that gestures, facial expressions, posture, gait, intonation, and voice quality play a crucial role in conveying emotional and evaluative information.

Special attention is paid to the polysensory nature of non-verbal communication, its unconscious and involuntary character, and its relative independence from language barriers. The article highlights that non-verbal codes are deeply rooted in cultural and historical contexts, which makes them culturally specific rather than universal. This cultural specificity often causes difficulties in intercultural communication.

The research concludes that effective communication and mutual understanding are achieved through the interaction of verbal and non-verbal means. The study of non-verbal communication is of great importance for linguistics, psychology, communication studies, and intercultural interaction, as it contributes to a deeper understanding of human communicative behavior.

Key words: *non-verbal communication, interpersonal interaction, gestures, body language, cultural specificity, polysensory nature.*

Çapa tövsiyə edən: ADNSU-nun nəzdində Sənaye və Texnologiya kolleci

Rəyçilər: *dosent E.Əliyeva*
dosent S.Cumayeva